

SVEITARFÉLAGIÐ BLÁSKÓGABYGGÐ

ÁFALLA OG SLYSAVARNAÁÆTLUN

LEIKSKÓLINN
ÁLFABORG

Lieselot Simoen
NÓVEMBER 2018

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	2
Inngangur	1
1. Reglur áfallaráðs	1
2. Hlutverk áfallaráðs	1
3. Áfallaráð Álfaborgar	2
4. Vinnuáætlun	2
4.1. Fyrstu viðbrögð	3
4.2. Aðgerðir áfallaráðs	3
5. Áföll	4
5.1. Nemendur	4
5.1.1. Alvarleg veikindi og/eða langvinnir sjúkdómar	4
5.1.1.1. Þegar nemandi kemur aftur í skólann	5
5.1.2. Alvarlegt slys á nemanda	5
5.1.2.1. Alvarleg slys sem verða í skólanum	5
5.1.2.2. Slys sem verða utan skólatíma	5
5.1.2.3. Næstu dagar	5
5.1.2.4. Þegar nemandi kemur aftur í skólann	6
5.1.3. Andlát nemanda	6
5.1.3.1. Hvernig skal bregðast við	6
5.1.3.2. Vinna í skólanum sama dag	6
5.1.3.3. Vinna með nemendum í skólanum næstu daga	7
5.2. Aðstandendur nemanda (foreldrar og/eða systkini)	7
5.2.1. Alvarleg veikindi aðstandenda nemanda	7
5.2.2. Alvarleg slys aðstandenda nemanda	7
5.2.3. Andlát aðstandenda nemanda	8
5.3. Starfsfólk	8
5.3.1. Alvarleg veikindi starfsmanns leikskólans	8
5.3.2. Alvarleg slys starfsmanns leikskólans	9
5.3.3. Andlát starfsmanns	9
5.3.4. Alvarleg veikindi maka og/eða barna starfsmanns	9
5.3.5. Andlát maka og/eða barna starfsmanns	10
6. Fólk af erlendum uppruna – leiðir varðandi viðbrögð við áföllum	10
7. Að umgangast barn sem er í sorg	10
Heimildaskrá	11
Viðbragðsáætlun vegna slysa	13
Bréf vegna andláts barns	15
Bréf vegna andláts foreldris og/eða systkinis	16
Bókalisti yfir barna- og fullorðinsbækur	18

Inngangur

Áfallaáætlun leikskólans er leiðarvísir um rétt viðbrögð við slysum eða alvarlegum áföllum sem upp geta komið. Markmið með áfallaáætlun er m.a.:

- ✓ Vekja starfsfólk til umhugsunar og umræðna um viðbrögð vegna ýmis konar áfalla.
- ✓ Hvaða atburðir eða áföll eru líkleg til þess að kalla fram áfallastreitu eða sorgar viðbrögð.
- ✓ Starfsfólk leikskólans verður betur í stakk búið til að bregðast fumlaut og ákveðið við þegar áföll verða.

Lögð er áhersla á að allt starfsfólk leikskólans kynni sér þessa áætlun. Í september ár hvert er áætlunin yfirfarin og endurbætt. Nú fyrir stuttu gaf mennta- og menningarmálaráðuneyti út handbók um velferð og öryggi barna í leikskólum, í hana er vísað hér í áætlun leikskólans.

1. Reglur áfallaráðs

Í áfallaráði situr leikskólastjóri sem er jafnframt ábyrgðaraðili ásamt þremur öðrum starfsmönnum. Til þess að áfallaráðið geti brugðist ákveðið við er talið heppilegra að í það veljist fólk sem hefur einhverja þekkingu og/eða áhuga á viðfangsefninu. Eins og kom fram í inngangi þá er áætlunin endurmetin í september ár hvert og kynnt á starfsmannafundi.

2. Hlutverk áfallaráðs

Hlutverk áfallaráðs Álfaborgar felur í sér að gera vinnuáætlun svo bregðast megi hratt og örugglega við þegar áföll hafa orðið s.s. bráð veikindi, alvarleg slys, dauðsföll eða aðrir atburðir sem líklegir eru til að kalla fram áfallastreitu og/eða sorgarviðbrögð.

Lykilhlutverk áfallaráðs felst í að móta skýra vinnuáætlun þar sem eftirfarandi atriði koma skýrt fram:

- Hver sinnir hvaða hlutverki.
- Í hvaða röð.
- Hvernig beri að bregðast við í hverju tilviki fyrir sig.

Lykilatriði er að huga vandlega að óskum fjölskyldna þeirra sem hlut eiga að máli hverju sinni

Hlutverk áfallaráðs felst einnig í því að sjá til þess að allt starfsfólk fái fræðslu er tengist því hvernig bregðast skuli við áföllum og einkennum áfallastreitu hjá börnum. Það sér einnig um að kennarar og annað starfsfólk leikskólans hafi kost á stuðningi og hjálpi. Leikskólastjóri er tengiliður við fjölmiðla.

3. Áfallaráð Álfaborgar

Í áfallaráði leikskólans Álfaborgar sitja:

- ✓ Lieselot Simoen leikskólastjóri – símanúmer 893-4977
- ✓ Guðbjörg Gunnarsdóttir, deildarstjóri 898-5646

- ✓ Auk þess vinnur Sr. Egill Hallgrímsson með áfallaráði eins og þurfa þykir.

Aðstoðarfólk sem áfallaráð getur leitað til:

- ✓ Sálfræðingur á Skólaþjónustu Árnesþings
- ✓ Kennsluráðgjafar Skólaþjónustu Árnesþings
- ✓ Heilsugæslulæknir/hjúkrunarfræðingur
- ✓ Prestur
- ✓ Lögreglan
- ✓ Almannavarnir
- ✓ Félagsráðgjafi Skólaþjónustu Árnesþings

4. Vinnuáætlun

Leikskólastjóri Álfaborgar kallar saman áfallaráð ef nemandi, starfsmaður, forráðamenn eða systkini nemenda verða fyrir alvarlegum áföllum sem geta verið af völdum:

- ✓ Dauðsfalla
- ✓ Slysa
- ✓ Alvarlegra og/eða langvarandi veikinda
- ✓ Líkamsárása
- ✓ Náttúruhamfara
- ✓ Skilnaður foreldra
- ✓ Misnotkun
- ✓ Fósturmissir
- ✓ Eignamissir
- ✓ Flutningar
- ✓ Gæludýramissir
- ✓ Annars sem samkvæmt mati áfallaráðs veldur áfalli hjá nemanda/eða starfsmanni

Viðbrögð áfallaráðs miðast alltaf við aldur og aðstæður hverju sinni.

4.1. Fyrstu viðbrögð

- ✓ Leikskólastjóra eða staðgengils hans er tilkynnt um áfallið.
- ✓ Starfsmaður er beðinn um að tilkynna alltaf leikskólastjóra ef slys eða dauðsfall verður, hvort sem um er að ræða hjá honum sjálfum, barni í leikskólanum eða aðstandanda.
- ✓ Leikskólastjóri leitar staðfestingar hjá viðkomandi eða aðstandendum.
- ✓ Leikskólastjóri kallar áfallaráð saman.
- ✓ Áfallaráð hittist, metur ástandið og skipuleggur framhaldið s.s. hver úr áfallaráðinu sér um að styðja viðkomandi ef óskað er eftir því og bendir á lesefni, presta, sérfræðinga eða annað. Hugsanlega gæti starfsmaður sem hefur upplifað líkan atburð hjálpað viðkomandi og veitt stuðning. Ekki endilega einhver úr áfallaráði.
- ✓ Leikskólastjóri hefur samband við prest eða aðra er málið varðar.
- ✓ Leikskólastjóri leitar heimildar hjá viðkomandi eða aðstandendum hans um að fjallað verði um málið.
- ✓ Samráð er haft við þann sem hlut á að máli hverju sinni. Reynt verður að tilkynna um atburðinn eins fljótt og hægt er.

4.2. Aðgerðir áfallaráðs

- ✓ Athuga hvort málið snertir nemendur á fleiri en einni deild.
- ✓ Ákveða verkaskiptingu.
- ✓ Hringja í aðstoðarfólk.
- ✓ Sjá um að almenn tilkynning berist til starfsfólks.
- ✓ Athuga hvort og hvernig eigi að upplýsa aðra starfsmenn leikskólans, foreldra og börn.
- ✓ Með fundi, bréfi (sjá fylgiskjöl) og/eða heimsókn sérfræðings til okkar.
- ✓ Vera alltaf í samráði við foreldra með áframhald. Hvernig útskýra þau fyrir barni sínu. Trúarbrögð – lífssýn o.s.frv.
- ✓ Sjá til þess að starfsfólk fái stuðning.
- ✓ Huga að því hvernig á að haga næsta degi í leikskólanum.
- ✓ Á áfallanámskeiðum er talað um að koma vinnustaðnum í sama horf sem fyrst. Muna að taka tillit til aðstæðna og einstaklinga hverju sinni. Ekkert tilfelli er eins og því sjaldan hægt að bregðast við með sama hætti.

„Ég þekki ekki allar staðreyndir.“

Er mjög kurteisleg setning til að svara forvitni annarra ef við erum spurð um atburð.

Munið að við erum bundin þagnarskyldu.

5. Áföll

Í þessum hluta verður farið yfir áföll sem geta hent leikskólann Álfaborg. Taka skal fram að listinn er ekki tæmandi sem og viðbrögðin. Hafa skal í huga aðstæður hverju sinni.

Þegar áföll dýnja yfir okkur er nauðsynlegt að þekkja sín mörk og viðbrögð en einnig að viðurkenna og að vera til taks. Hér eru nokkur atriði varðandi hugmyndir og túlkun starfsmanna

- ✓ Vera heiðarlegur – sjálfsskoðun verður að fara fram þ.e. viðkomandi starfsmaður þarf að gera sér grein fyrir viðbrögðum sínum og þora að láta aðra starfsmenn vita ef þeir höndla ekki áfallið.
- ✓ Einstaklingar bregðast mismunandi við (aldur, fyrri reynsla). Hvað treystir maður sér til.
- ✓ Gæta þess að vera eðlileg/ur og einlæg/ur.
- ✓ Taka tillit til einstaklings, sumir eiga erfitt með snertingu.
- ✓ Forðast ekki viðkomandi.
- ✓ Sýna rósemi og vera til staðar.
- ✓ Hlusta – ekki koma með sögur frá sjálfum sér. Geta greint á milli hvenær maður er hlustandi eða er að veita ráðgjöf.
- ✓ Vera í núinu, spyrja ekki um framtíðaráform. (Ætlar þú að selja húsið, hvað ætlar þú að gera núna?) **Aðgát skal höfð í nærveru sálar.**
- ✓ Virða skoðanir og hvernig fólk talar um þann sem dáinn er.
- ✓ Forðist að dæma hagi eða hátterni syrgjanda, hver hefur sitt göngulag í sorginni. Sorgin birtist með ólíkum hætti og skýtur stundum upp kollinum öllum að óvörum. (mjög góður bæklingur „Sorg og sorgarviðbrögð“)

5.1. Nemendur

Eftirfarandi hluti tekur á áföllum sem geta hent nemendur leikskólans.

5.1.1. Alvarleg veikindi og/eða langvinnir sjúkdómar

- ✓ Tilkynning berst til leikskóla og tryggt að upplýsingar komist til áfallaráðs og þeirra sem á þurfa að halda.
- ✓ Leikskólastjóri hefur samband við heimilið og býður þá aðstoð sem er í valdi leikskólans að veita.
- ✓ Áfallaráð eða sá hluti áfallaráðs sem er skipaður starfsfólki leikskólans ákveður hvernig taka skuli á málinu og metur hvernig eigi að upplýsa aðra nemendur leikskólans.
- ✓ Starfsfólki og leikskólafélögum er greint frá því ef nemandi þarf að vera langdvölum í burtu frá skóla vegna alvarlegra veikinda. Viðhalda má tengslum við leikskólann í gengum tölvupóst eða símleiðis allt eftir óskum foreldra.
- ✓ Deildarstjóri viðkomandi deildar ræðir við og vinnur með nemendum sem tengjast málinu allt eftir aðstæðum hverju sinni.
- ✓ Áfallaráð metur það í samráði við fjölskyldu hins veika hvaða stuðning sé æskilegt að veita frá skólanum.
- ✓ Sýna aðstæðum virðingu án þess að velta sér upp úr þeim, m.a. geta samnemendur og starfsfólk leikskólans sent kveðjur.

5.1.1.1. Þegar nemandi kemur aftur í skólann

- ✓ Undirbúa þarf starfsfólk leikskólans og leikskólafélaga undir það hvernig taka skuli á móti nemandanum þegar hann kemur aftur í skólann, en það getur auðveldað nemandanum endurkomuna. Tölvuforritið skype hefur reynst vel til að hjálpa til við endurkomu barna. Þar getur barnið sem hefur verið fjarverandi fylgst með leikskólastarfinu í gegnum tölvu. Það auðveldar líka undirbúning leikskólans á endurkomu og opnar umræður fyrir þá nemendur sem fyrir eru.
- ✓ Deildarstjóri ásamt aðila úr áfallaráði ræða við nemandann og aðstandendur hans áður en hann kemur í leikskólann og hlusta eftir því hvernig honum líður og hverju hann kvíðir.
- ✓ Hópstjóri/deildarstjóri veitir viðkomandi nemanda sérstaka athygli næstu vikur.

5.1.2. Alvarlegt slys á nemanda

Tekið er á alvarlegum slysum á nemanda sem verða á skólatíma eða fyrir utan hann. Athuga handbók um velferð og öryggi barna í leikskólum

(<http://www.menntamalaraduneyti.is/menntamal/leikskolar/oryggismal/nr/8089>)

5.1.2.1. Alvarleg slys sem verða í skólanum

- ✓ Verði alvarlegt slys á nemanda á leikskólatíma skal hafa samband við forráðamenn sem allra fyrst (Leikskólastjóri eða deildarstjóri).
- ✓ Áfallaráð fundar og ákveður hvernig bregðast skuli við.
- ✓ Aðilar úr áfallaráði ræða við nemendur sem tengjast málinu.
- ✓ Ef leikskólafélagar hafa tengst slysinu þarf að sinna þeim sérstaklega og hafa samband heim til þeirra.
- ✓ Leikskólastjórnendur gæta þess að enginn fari heim úr leikskólanum með rangar eða misvísandi upplýsingar um neinn þátt málsins. Áríðandi að ná sambandi við alla foreldra hvort sem hringt er eða sendur tölvupóstur.
- ✓ Ef um alvarlegt slys er að ræða er haldinn fundur með starfsfólki leikskólans þar sem farið er yfir staðreyndir málsins.
- ✓ Sýni fjölmiðlar áhuga, er leikskólastjóri eða staðgengill hans eini tengiliður leikskólans við þá. **Allir aðrir skulu vísa á hann varðandi allar upplýsingar sem gefa á.**

5.1.2.2. Slys sem verða utan skólatíma

- ✓ Áfallaráð fundar og ákveður hvernig bregðast skuli við
- ✓ Starfsfólki, nemendum og foreldrum er tilkynnt um slysið.

5.1.2.3. Næstu dagar

- ✓ Tryggja að upplýsingastreymi verði til leikskólans en það er afar mikilvægt.
- ✓ Deildarstjórar/leikskólastjórnendur komi upplýsingum til nemenda og starfsfólks.
- ✓ Sýna atburðinum virðingu án þess að velta sér upp úr honum, m.a. geta nemendur og starfsfólk sent kveðjur.

5.1.2.4. Þegar nemandi kemur aftur í skólann

- ✓ Undirbúa þarf starfsfólk leikskólans og leikskólafélaga undir það hvernig taka skuli á móti nemandanum þegar hann kemur aftur í skólann, en það getur auðveldað nemandanum endurkomuna.
- ✓ Deildarstjóri ásamt aðila úr áfallaráði ræða við nemandann og aðstandendur hans áður en hann kemur í skólann og hlusta eftir því hvernig honum líður og hverju hann kvíðir.
- ✓ Hópstjóri/deildarstjóri veitir viðkomandi nemanda sérstaka athygli næstu vikur.

5.1.3. Andlát nemanda

Áfallaráð kallað saman auk sóknarprests á stuttan fund þar sem fólk skiptir með sér verkum og ákveður fyrstu viðbrögð skólans. Taka þarf tillit til hvernig andlát ber að, s.b. langvarandi veikindi.

5.1.3.1. Hvernig skal bregðast við

Bera skal allar aðgerðir skólans undir viðkomandi forráðamenn til samþykkis og hafa þá með í ráðum frá upphafi.

- ✓ Gæta skal sérstakrar nærgætni við nánin skyldmenni hins látna, nemendur skólans eða starfsmenn leikskólans í öllum viðbrögðum áfallaráðs.
- ✓ Leikskólastjórnendur og aðilar úr áfallaráði tilkynna andlátíð. Starfsfólk skólans kallað saman. Mikilvægt er að allir fái fregnina samtímis.
- ✓ Deildarstjórar ásamt leikskólastjóra tilkynna nemendum skólans andlátíð í minni hópum skv. ákvörðun áfallaráðs. Hlúð er að nemendum eins og hægt er með aðstoð áfallaráðs og sóknarprests. **Vinna þarf viðmið fyrir starfsfólk til að vinna út frá í þessu samhengi.**
- ✓ Skapaðar eru aðstæður kyrrðar í skólanum, allir saman (starfsfólk og nemendur) eða í minni hópum. Þar verði kveikt á kerti og sóknarprestur talar við hópinn og biður stutta bæn.
- ✓ Leikskólinn dregur fána í hálfu stöng þegar búið er að tilkynna nemendum andlátíð.
- ✓ Haft samband við heimili nemenda og forráðamönnum nemenda tilkynnt um atburðinn þannig að þeir viti um aðstæður þegar nemendur koma heim.
- ✓ Foreldrar barns heimsóttir og þeim afhent t.d. blóm/kaka og skrifuð minningargrein.
- ✓ Leikskólastjóri/deildarstjóri sér til þess að samúðarkveðja berist frá leikskólanum.
- ✓ Áfallaráð fundar og tekur ákvörðun um skipulag skólahalds næstu daga, semur m.a. bréf sem sent verður heim með nemendum.
- ✓ Leikskólastjóri/deildarstjóri sér til þess að börnin fái fræðslu um jarðarför.
- ✓ Leikskólastjóri/deildarstjóri skipuleggur skrif á minningargrein.
- ✓ Leikskólastjóri og nákomnir starfsmenn mæta við jarðarför.

5.1.3.2. Vinna í skólanum sama dag

- ✓ Deildarstjórar halda vel utan um starf deildarinnar það sem eftir er skóladags.

- ✓ Logandi kerti haft í kennslustofunni.
- ✓ Nemendum gefið tækifæri til að ræða um atburðinn (lífið og dauðann).
- ✓ Sóknarprestur og leikskólastjórnendur aðstoða eftir þörfum.
- ✓ Mikilvægt að leikskólastjóri athugi hvaða nemendur voru ekki í skólanum þennan dag, svo hægt sé að upplýsa þá um málið.
- ✓ Bréf sent heim til forráðamanna nemenda þar sem þeim er greint frá því hvernig leikskólastarfið verði næstu daga.
- ✓ Í lok dagsins fundar áfallaráð þar sem farið er yfir stöðuna og áætlanir gerðar um áframhaldandi vinnu.
- ✓ Áfallaráð ákveður og skipuleggur hvernig unnið verður með starfsfólk leikskólans og upplýsir starfsfólkið um það á sameiginlegum fundi.
- ✓ **Kyrrðarstund höfð í leikskólanum fyrir starfsfólk.**
- ✓ Mikilvægt er að starfsfólk leikskólans og þeir sem eru að vinna sérstaklega með nemendum eigi kost á stuðningi og hjálp.
- ✓ Fulltrúar leikskólans fara í heimsókn til aðstandenda viðkomandi nemanda með samúðarkveðju næstu daga á eftir.

5.1.3.3. Vinna með nemendum í skólanum næstu daga

- ✓ Deildarstjórar halda sérstaklega vel utan um allt starf á deildinni og taka á móti sínum nemendum næstu daga.
- ✓ Logandi kerti haft á ákveðnum stað í skólanum fram yfir jarðarför og mynd. Í samráði við aðstandendur.
- ✓ Hópur/deild útbýr samúðarkveðju og/eða skrifar minningargrein. Einnig geta börnin teiknað myndir, skrifað bréf, ljóð eða sögur.
- ✓ Sóknarprestur greinir nemendum frá hvað gerist næstu daga þ.e. kistulagning og jarðarför
- ✓ Ef leikskólafélagar barnsins verða við jarðarförina, þarf að undirbúa það vandlega í samráði við forráðamenn barnsins. Sóknarprestur getur komið og sagt frá því hvernig útförin fer fram. Einnig er vert að skoða hvort ekki sé meira við hæfi að hafa minningarathöfn í skólanum.
- ✓ Kennarar sjá til þess að nemendur fái að tjá tilfinningar sínar og koma með eigin reynslusögur.

5.2. Aðstandendur nemanda (foreldrar og/eða systkini)

5.2.1. Alvarleg veikindi aðstandenda nemanda

- ✓ Leikskólastjórnendur eða deildarstjóri fær staðfestingu á veikindunum hjá forráðamanni nemandans.
- ✓ Upplýsingum komið til starfsfólks leikskólans.
- ✓ Áfallaráð fundar um málið og ákveður í samráði við forráðamenn hvernig unnið skuli að málinu.

5.2.2. Alvarleg slys aðstandenda nemanda

- ✓ Leikskólastjórnendur eða deildarstjóri fá staðfestingu á slysi/veikindum hjá forráðamanni nemandans.

- ✓ Upplýsingum komið til starfsfólks leikskólans.
- ✓ Áfallaráð fundar um málið og ákveður í samráði við forráðamenn hvernig unnið skuli að málinu.
- ✓ Aðilar úr áfallaráði aðstoða deildarstjóra við að undirbúa nemendur undir það hvernig leikskólafélagar styðja best við nemandann sem hlut á að máli. Það auðveldar nemandanum að takast á við aðstæður.

5.2.3. Andlát aðstandenda nemanda

- ✓ Leikskólastjóri aflar staðfesta upplýsinga um atburðinn.
- ✓ Starfsfólki skólans tilkynnt um atburðinn.
- ✓ Áfallaráð kallað saman (auk sóknarprests) þar sem ákveðin eru fyrstu viðbrögð leikskólans og þau skref sem skólinn stígur.

Bera skal allar aðgerðir skólans undir viðkomandi forráðamenn til samþykkis og hafa þá með í ráðum frá upphafi.

- ✓ Athuga þarf hvort nán skyldmenni hins látna séu við nám eða störf við leikskólann.
- ✓ Leikskólastjórnendur og aðilar úr áfallaráði tilkynna starfsfólki leikskólans um atburðurinn.
- ✓ Leikskólastjóri og deildarstjóri (ásamt sóknarpresti/aðila í áfallaráði) koma upplýsingunum til leikskólafélaga nemandans.
- ✓ Deildarstjóri stjórnar áframhaldandi viðbrögðum á deildinni. Tryggja þarf að þeir eigi kost á að leita sér aðstoðar annarra aðila úr áfallaráði. Kennarar þurfa að vera vakandi fyrir breytingum í hópnum. Sérstaklega þarf að hyggja að þeim nemendum sem áður hafa gengið í gegnum áfall þegar um málið er fjallað.
- ✓ Samnemendur útbúa samúðarkveðju.
- ✓ Fara heim til barnsins og afhenda fallegan hlut t.d. bangsa.
- ✓ Leikskólinn sendir samúðarkveðju til nemandans og fjölskyldu hans.
- ✓ Ræða þarf í áfallaráði og í samráði við ættingja hvort fulltrúar leikskólans eða nemendur verði viðstaddir jarðarförina.
- ✓ Aðilar úr áfallaráði aðstoða deildarstjórnann við að undirbúa leikskólafélagana undir það hvernig þau taka á móti nemandanum þegar hann kemur aftur í skólann. Það auðveldar nemandanum endurkomuna.
- ✓ Hlúð er að nemandanum sem í hlut á í leikskólanum eins lengi og þurfa þyki. Tryggja þarf utanaðkomandi aðstoð ef þurfa þykir.

5.3. Starfsfólk

5.3.1. Alvarleg veikindi starfsmanns leikskólans

- ✓ Leikskólastjóri/áfallaráð ákveður í samráði við viðkomandi starfsmann eða aðstandenda hans hvernig nemendum og öðru starfsfólki skuli tilkynnt veikindin.
- ✓ Ef starfsmaður er alvarlega veikur tekur einn samstarfsmaður að sér að hringja í hann eða nánasta ættingja og fylgjast með líðan hans.
- ✓ Starfsmaður stjórnar ferðinni í samráði við leikskólastjóra og ákveður hversu miklar upplýsingar hann gefur og hverjir fá þær s.s. samstarfsmenn eða foreldrar.
- ✓ Á meðan að starfsmaður er heima í veikindaleyfi er safnað fyrir gjöf og/eða börnin búa til fallett kort. Einnig gætu aðstæður verið þannig að opnaður yrði

bankareikningur og hægt væri að leggja inn á hann, í stað þess að kaupa blóm sem visna og deyja.

5.3.2. Alvarleg slys starfsmanns leikskólans

- ✓ Fyrstu viðbrögð þurfa að mótast af því hvort slys hefur orðið í leikskóla .
- ✓ Áfallaráð ákveður í samráði við viðkomandi starfsmann eða aðstandendur hvernig nemendum og öðru starfsfólki skuli tilkynnt um slysið.
- ✓ Á meðan að starfsmaður er heima í veikindaleyfi er safnað fyrir gjöf og/eða börnin búa til fallett kort.

5.3.3. Andlát starfsmanns

- ✓ Leikskólastjóri leitar staðfesta upplýsinga um andlátíð.
- ✓ Áfallaráð fundar um hvernig tilkynna eigi starfsfólki og nemendum andlátíð og hver verða næstu skref, s.s. hvort kalla eigi til sóknarprest.
- ✓ Leikskólastjóri og aðilar úr áfallaráði upplýsa allt starfsfólk skólans um andlátíð, einnig þá sem fjarverandi eru.
- ✓ Gæta þarf að nán skyldmenni hins látna, sem starfa við leikskólann fái fregnina sérstaklega.
- ✓ Leikskólastjóri og aðilar úr áfallaráði upplýsa nemendur skólans um andlátíð, einnig þá sem fjarverandi eru.
- ✓ Áfallaráð tekur ákvörðun um hvernig upplýsingum skuli komið til forráðamanna nemenda.
- ✓ Aðilar úr áfallaráði veita starfsfólki og nemendum stuðning og vinna með þeim næstu daga.
- ✓ Leikskólastjóri fer heim til nánustu aðstandenda starfsmanns.
- ✓ Leikskólinn sendir samúðarkveðju til nánustu aðstandenda.
- ✓ Kyrrðarstund er höfð í leikskólanum.
- ✓ Ef starfsmaður deyr þá er safnað fyrir gjöf eða annað og leikskólinn tekur líka þátt. Athuga einnig með minningargrein.
- ✓ Áfallaráð athugar hvort megi loka leikskólanum meðan jarðarförin er eða allan daginn.

5.3.4. Alvarleg veikindi maka og/eða barna starfsmanns

- ✓ Leikskólastjóri/áfallaráð ákveður í samráði við viðkomandi starfsmann eða aðstandenda hans hvernig nemendum og öðru starfsfólki skuli tilkynnt veikindin.
- ✓ Ef starfsmaður er að glíma við mikil veikindi sinna nánustu, sýnum þá hlýhug hver með sínu móti.
- ✓ Starfsmaður stjórnar ferðinni í samráði við leikskólastjóra og ákveður hversu miklar upplýsingar hann gefur og hverjir fá þær s.s. samstarfsmenn eða foreldrar.
- ✓ Á meðan að starfsmaður er heima í veikindaleyfi er safnað í blómvönd eða annað og/eða börnin búa til fallett kort.
- ✓ Ef starfsmaður þarf að vera fjarverandi vegna veikinda í fjölskyldu sinni þá þarf að tilkynna það leikskólastjóra. Meta síðan saman hvort starfsmaður treystir sér í vinnu næsta dag eða daga, þá er vitað hvenær viðkomandi mætir aftur til vinnu – gott fyrir alla. Ef starfsmaður getur ekki mætt til vinnu í marga daga þá þarf að biðja leikskólastjóra um frí og ræða hvernig fjarveran verði skráð.

5.3.5. Andlát maka og/eða barna starfsmanns

- ✓ Leikskólastjóri leitar staðfestra upplýsinga um andlátíð.
- ✓ Leikskólastjóri og aðilar úr áfallaráði upplýsa allt starfsfólk skólans um andlátíð, einnig þá sem fjarverandi eru.
- ✓ Gæta þarf að nánin skyldmenni hins látna, sem eru við nám eða störf við leikskólann fái fregnina sérstaklega – ekki yfir hópinn.
- ✓ Leikskólastjóri, deildarstjórar og aðilar úr áfallaráði upplýsa nemendur leikskólans um andlátíð, einnig þá sem fjarverandi eru.
- ✓ Áfallaráð tekur ákvörðun um hvernig upplýsingum skuli komið til forráðamanna nemenda.
- ✓ Aðilar úr áfallaráði veita starfsfólki og nemendum stuðning og vinna með þeim næstu daga eins og þurfa þykir.
- ✓ Samstarfsmenn safna fyrir gjöf eða annað.
- ✓ Leikskólastjóri fer heim til starfsmanns.
- ✓ Leikskólinn sendir samúðarkveðju til nánustu aðstandenda.
- ✓ Ef starfsmaður þarf að vera fjarverandi vegna dauðsfalls í fjölskyldu sinni þá þarf að tilkynna það leikskólastjóra. Meta síðan saman hvort starfsmaður treystir sér í vinnu næsta dag eða daga, þá er vitað hvenær viðkomandi mætir aftur til vinnu – gott fyrir alla. Ef starfsmaður getur ekki mætt til vinnu í marga daga þá þarf að biðja leikskólastjóra um frí og ræða hvernig fjarveran verði skráð.

6. Fólk af erlendum uppruna – leiðir varðandi viðbrögð við áföllum

Á vef Landsspítala – háskólasjúkrahús er að finna rit á tölvutæku formi sem fjallar um ýmsa siði og venjur mismunandi trúarbragða, einnig er hægt að nálgast bæklinginn hjá landlæknisembættinu. Slóðin er www.landspitali.is – smella á Þjónusta og bæklingurinn heitir Menningarheimar mætast.

7. Að umgangast barn sem er í sorg

Leyfa barninu að tjá sig um atburðinn og styðja við barnið í gegnum áfallið/sorgina með því að sýna því umhyggju. Vera til taks og gefa því tíma.

- ✓ Taka mið af þroska og aldri barnsins.
- ✓ Hlusta eftir hvað barnið segir í orðum, líkamstjáningu og í leik.
- ✓ Nota virka hlustun, endurtaka það sem barnið segir og bæta við.
- ✓ Frásögn þeirra getur stundum verið sundurlaus – tímaskyn er annað.
- ✓ Börn spyrja mikið, t.d. hvernig er að vera dáinn? Er hjartað hætt að slá? Heyrir hann í okkur núna? Finnur hann til núna? Fer hún upp til guðs? Hvernig er það? Hvernig getur hann bæði verið hjá Guði og ofan í jörðinni?
- ✓ Svára barni af einlægni þegar það spyr, ekki vera feiminn við að segja sannleikann – vera hreinskilinn. (Afi þinn er dáinn, ekki segja, hann er sofnaður eða hann er farinn. Barnið spyr jafnvel hvert fór hann eða hvenær kemur hann aftur?).
- ✓ Vertu óhrædd/ur við að segja ég veit það ekki, við höfum ekki svör við öllu.
- ✓ Ef barn spyr hvað er/þýðir að vera dáinn? Þá er oft gott að varpa spurningunni aftur til barnsins og leyfa því að svára – hvernig útskýrir barnið að vera dáinn. Ekki ganga lengra en barnið leyfir, með því að spyrja nánar en það er tilbúið til hverju sinni.

- ✓ Aðgát skal höfð í nærveru sálar – ræðið ekki atburð við annan fullorðinn ef barnið stendur hjá sem málið varðar.
- ✓ Gæta sín á frösum eins og „Ég er að deyja úr kulda.“

Varðandi gæludýramissi ef foreldrar spyrja okkur

- ✓ Talið við barnið um dauðann, leyfið því að syrgja og tala um gæludýrið sitt. Hægt er að útbúa myndaalbúm með myndum af dýrinu.
- ✓ Það er best fyrir barnið að fá leyfi til að kveðja gæludýrið sitt áður en það er grafið og halda sína athöfn, t.d. að biðja bæn, syngja sálm eða lag sem barnið heldur upp á. Góð hugmynd er einnig að gróðursetja blóm þar sem dýrið er grafið.

Viðbrögð starfsmanna gagnvart foreldrum í sorg

- ✓ Mætið foreldrum með hlustun og skilningi – verið í sambandi við foreldra og sýnið samúð. Deildarstjóri gæti sýnt samúð fyrir alla starfsmenn á deildinni ef þeir ákveða það í sameiningu.
- ✓ Ef foreldri missir náinn ættingja, láta þá leikskólastjóra og aðra starfsmenn sem tengjast foreldri á einhvern hátt vita.
- ✓ Áfallaráð eða deildarstarfsmenn geta vísað á lesefni og hvert hægt er að leita sér fagaðstoðar.

„Ég veit hvernig þér líður“ – Þú veist það ekki!
„Allt verður betra á morgun“ – Það er ekki víst!
„Þetta gæti verið verra“ – Þú ert einn um það álit!

Heimildaskrá

Áfallaáætlun Hulduheima. 2003. Leikskólinn Hulduheimar, Reykjavík.
Handbók um velferð og öryggi barna í leikskóla. 2014. Mennta-og menningarmálaráðuneytið, Reykjavík.

Fylgiskjöl

Viðbragðsáætlun vegna slysa

Bréf vegna andláts barns

Bréf vegna andláts foreldris og/eða systkinis

Bækur og fróðleikur um sorg

Viðbragðsáætlun vegna slysa

Viðbrögð við slysum

- ✓ Sá starfsmaður sem fyrstur kemur á vettvang sinnir bráðahjálp og lætur kalla til leikskólastjóra eða deildarstjóra. Ef starfsmaður metur slys alvarlegt þá er hringt strax á 112.

Þeir í sameiningu sjá um að:

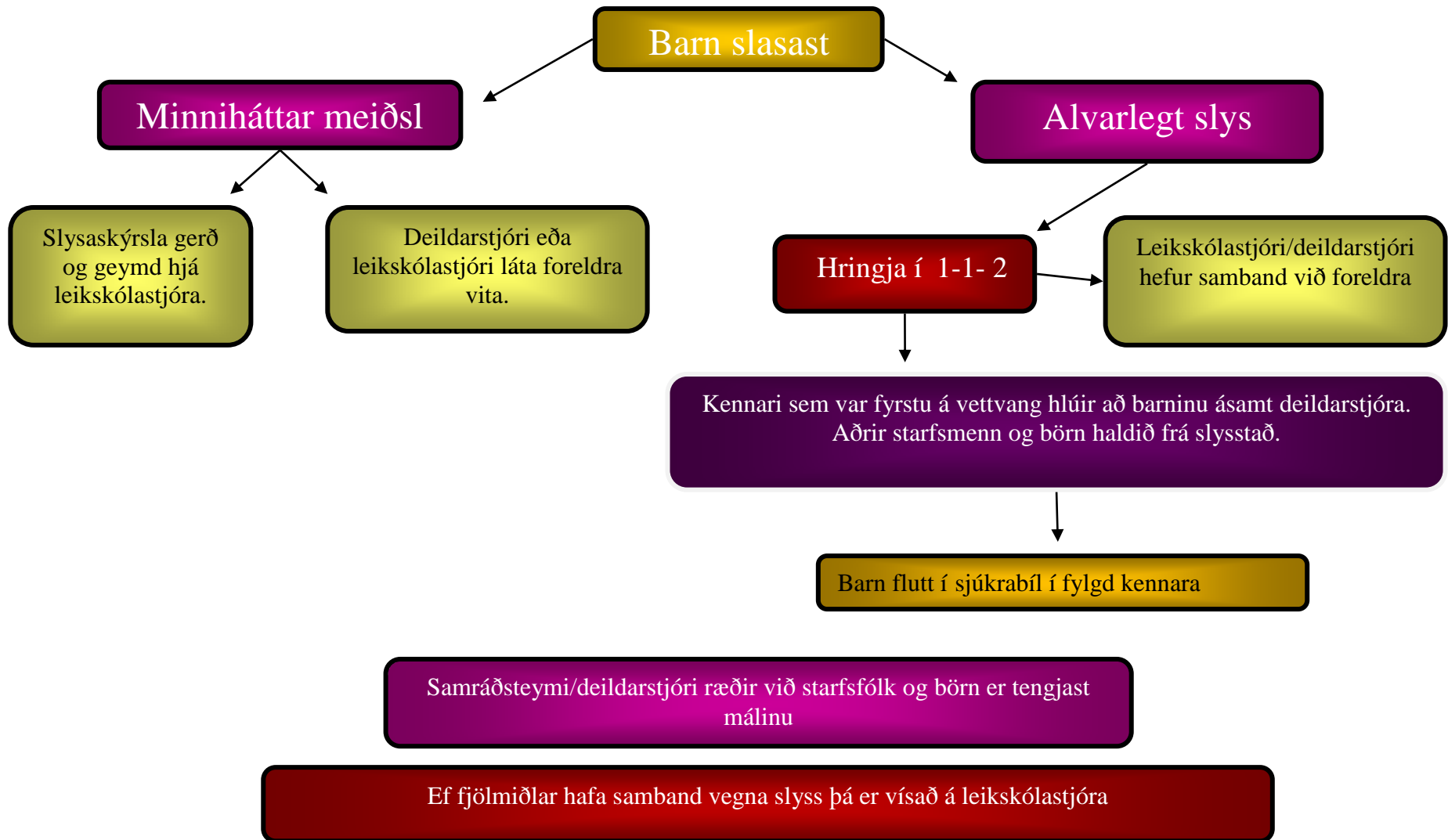
- Þeim slasaða sé sinnt
- Honum sé fylgt næstu skref
- Kallað er á viðeigandi hjálpi, ef ekki hefur verið metið að það þyrfti í byrjun að hringja á neyðarlínu (112)

Annað starfsfólk sér um að:

Nærstaddir eru færðir frá reynt að koma ró á. Einnig er mikilvægt að einhver sjái um að hafa samskipti við neyðarlínu ef við á.

Ef um alvarlegt slys er að ræða þá:

1. Haft er samband við Neyðarlínu í síma 112. Það er mikilvægt að hafa strax samband við 112. Ef ekki þarf að senda sjúkrabíl þá þarf að fara með barnið á næstu heilsugæslu. Neyðarlínan sér um að skrá viðkomandi inn í kerfið og sendir skilaboð á viðkomandi heilbrigðisstofnun áður en hinn slasaði kemur.
2. Skólastjórnendur virkja áfallateymi ef með þarf.
3. Leikskólastjóri eða deildarstjóri láta foreldra/forráðamenn viðkomandi nemenda vita.
4. Starfsfólk og nemendur leiksskólans eru upplýst um málið og áfallaáætlun tekur gildi ef um frekari aðgerðir er að ræða.

Bréf vegna andláts barns

(taka út)

Álfaborg, [2. janúar 2010]

Kæru foreldrar barna í Álfaborg

Sá sorglegi atburður gerðist þann [..(dags)..] að barn af [..(nafn deildar)..] lést/fórst af slysförum/veikindum.

Mér finnst mikilvægt að aðstandendur barna á deildinni fái vitneskju um atburðinn og hvernig við í leikskólanum höfum brugðist við.

Þann .... verður haldinn minningarathöfn á [....(nafn deildar)....] þar sem rætt var við börnin um atburðinn. Auk starfsmanna deildarinnar og leikskólastjóra munu taka þátt í umræðunni [.....(nafn prests og sálfræðings)....].

Þessi sorglegi atburður mun setja svip sinn á leikskólastarfið næstu daga. Ef foreldrar vilja á einhvern hátt tjá sig eða leita svara við spurningum sem leita á hugann þá er velkomið að hafa samband við [Lieselot Simoen leikskólastjóra og [Guðbjörgu/Eyrúnu deildarstjóra, – og/eða annað starfsfólk leikskólans. Einnig hefur verið gefið út margt gott lesefni um sorg og sorgarviðbrögð sem gott er að leita í við þessar aðstæður s.s. bókina Börn og sorg eftir Sr. Sigurð Pálsson.

Með innilegri samúð

Leikskólastjóri Álfaborgar

Bréf vegna andláts foreldris og/eða systkinis

(taka út)

Álfaborg, [2. janúar 2010]

Kæru foreldrar barna í Álfaborg

Sá sorglegi atburður gerðis þann [..(dags)..] að móðir/faðir/systkini barns af [..(nafn deildar)..] lést/fórst af slysförum/veikindum.

Mér finnst mikilvægt að aðstandendur barna á deildinni fái vitneskju um atburðinn og hvernig við í leikskólanum höfum brugðist við.

Þann ... verður haldin stutt athöfn þar sem rætt verður við börnin um atburðinn. Auk starfsmanna og leikskólastjóra tóku [....(nafn prests og sálfræðings)...] þátt í umræðunni.

Þessi sorglegi atburður mun setja svip sinn á leikskólastarfið næstu daga og viljum við biðja foreldra að vera vakandi yfir líðan barna sinna. Ef foreldrar vilja á einhvern hátt tjá sig eða leita svara við spurningum sem leita á hugann þá er velkomið að hafa samband við [Lieselot Simoen] leikskólastjóra og [Guðbjörgu/Eyrúnu] deildarstjóra,– og/eða annað starfsfólk leikskólans. Einnig hefur verið gefið út margt gott lesefni um sorg og sorgarviðbrögð sem gott er að leita í við þessar aðstæður s.s. bókina Börn og sorg eftir Sr. Sigurð Pálsson.

Með innilegri samúð

Leikskólastjóri Álfaborgar

Álfaborg, 2. janúar 2010

Kæru foreldrar barna í Álfaborg

Í umferðarslysinu á Suðurlandsvegi 1. janúar lést Jóna Jónsdóttir. Jóna er móðir Palla, 5 ára drengs sem er á Krummaklettum hér í Álfaborg.

Áfallaráð Álfaborgar sem í eiga sæti deildarstjórar í Álfaborg Gústa hópstjóri og leikskólastjóri kom saman kl 8:30 2. janúar og fór yfir sorgarviðbrögð í leikskóla við þessar aðstæður.

Leikskólastjóri hafði samband við Sr. Sigurð Sigurðsson og föðurinn Jón Jónsson og í gær heimsóttu Lieselot Simoen leikskólastjóri og Eyrún/Guðbjörg deildarstjóri og Gústa fjölskylduna og færði þeim köku sem bökuð var í eldhúsi Álfaborgar.

Eftir þá heimsókn var fundur með starfsfólki Álfaborgar þar sem farið var yfir viðbrögð starfsfólks við spurningum barna sem upp kunna að koma í kjölfar þessa slyss.

Ef foreldrar vilja á einhvern hátt tjá sig eða leita svara við spurningum sem leita á hugann þá er velkomið að hafa samband við Lieselot Simoen leikskólastjóra og Guðbjörgu/Eyrúnu deildarstjóra,

– og/eða annað starfsfólk leikskólans. Einnig hefur verið gefið út margt gott lesefni um sorg og sorgarviðbrögð sem gott er að leita í við þessar aðstæður s.s. bókin Börn og sorg eftir Sr. Sigurð Pálsson.

Með innilegri samúð,

Leikskólastjóri Álfaborgar

Bókalisti yfir barna- og fullorðinsbækur

Heimasíðan: www.sorg.is heimasíða Nýrrar dögunar.

Sigurður Pálsson. 1998. Börn og sorg. Reykjavík: Skálholtsútgáfa.

Karl Sigurbjörnsson. Til þín sem átt um sárt að binda

Krabbameinsfélagið. Mamma og pabbi hvað er að?

Guðrún Alda Harðardóttir. Það má ekki vera satt.

Stevens, Margret. Þegar afi dó

Þröstur B. Steinþórsson. 1994. Tekist á við sorg